

ภาคผนวก

ผู้ตอบแบบสอบถามในผลการศึกษานี้จะใช้คำว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 15 ท่าน
ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ตามวัน และเวลา ดังนี้

ลำดับ ที่	ชื่อ/ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี	เวลา
1.	ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม (ท่านที่ 1 / ไม่ระบุชื่อ)	20 เมษายน 2550	13.00-14.30
2.	ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม (ท่านที่ 2 / ไม่ระบุชื่อ)	20 เมษายน 2550	14.30-16.00
3.	ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม (ท่านที่ 3 / ไม่ระบุชื่อ)	20 เมษายน 2550	16.00-17.30
4.	ตุลาการศาลปกครองกลาง (ท่านที่ 1 / ไม่ระบุชื่อ)	10 เมษายน 2550	14.00-16.00
5.	นายชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว (ท่านที่ 2 / ตุลาการศาลปกครองกลาง)	10 เมษายน 2550	16.00-18.00
6.	อดีตตุลาการศาลมณฑลทหารบกที่ 21 (ท่านที่ 1)	27 เมษายน 2550	09.00-10.00
7.	อดีตตุลาการศาลมณฑลทหารบกที่ 24 (ท่านที่ 2)	27 เมษายน 2550	10.15-11.15
8.	อดีตตุลาการพระธรรมนูญ ประจำสำนักตุลาการ (ท่านที่ 3)	27 เมษายน 2550	13.30-15.00
9.	พลโท จุล อติเรก อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ / อดีตเจ้ากรมพระธรรมนูญ	19 เมษายน 2550	09.00-12.00
10.	นายไพบุลย์ วราหะไพฑูรย์ เลขาธิการสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ / สภานิติบัญญัติแห่งชาติ / กรรมวิธีการร่างรัฐธรรมนูญ (ท่านที่ 1)	20 เมษายน 2550	07.00-08.30
11.	ดร.อมร วาณิชวิวัฒน์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ท่านที่ 2)	11 เมษายน 2550	17.00-19.00
12.	ผศ.สมยศ ธีรไทย อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่านที่ 3)	12 เมษายน 2550	17.00-19.00

ลำดับ ที่	ชื่อ/ตำแหน่ง	วัน/เดือน/ปี	เวลา
13.	นายเชาวลิต ศรีโคมงาม ผู้อำนวยการส่วนประชาสัมพันธ์ สนง.ศาลรัฐธรรมนูญ (ท่านที่ 1)	18 เมษายน 2550	09.00-10.30
14.	พันโท ภาคภูมิ ศิลารัตน์ ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี 3 สนง.ศาลรัฐธรรมนูญ (ท่านที่ 2)	18 เมษายน 2550	10.45-12.00
15.	นายมนตรี กนกวารี ผู้อำนวยการกลุ่มงานประสานงานศาล รัฐธรรมนูญระหว่างประเทศ สนง.ศาลรัฐธรรมนูญ (ท่านที่ 3)	18 เมษายน 2550	13.30-15.00

ส่วนที่ 1 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติของผู้พิพากษาศาลยุติธรรม

ส่วนที่ 1 ก. ประเด็นหน้าที่ขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 264 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่อย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้พิพากษาศาลยุติธรรมแสดงทัศนะ ดังนี้

ท่านที่ 1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้เหมาะสมแล้ว เพราะให้ดุลพินิจศาลที่จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยได้เองมิใช่มาจากคู่ความเท่านั้น ศาลจึงทำหน้าที่ตรวจสอบกฎหมายภายหลังจากการอนุมัติของฝ่ายนิติบัญญัติและประกาศใช้บังคับแล้ว นอกจากนี้ในแต่ละช่วงเวลาเมื่อมีปัจจัยแตกต่างกันไปต่างก็อาจอ้างเหตุปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้มีการตรวจสอบกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะปัจจุบันนั้นว่าเหมาะสมที่จะคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้มากน้อยเพียงใดอีกด้วย “ศาลเห็นเอง” จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่จำเป็นแก่ศาลทั้งหมด

ท่านที่ 2 ด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยเนื้อหาได้ให้อำนาจศาลในการส่งความเห็นว่าเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับแก่คดีนั้น ข้อขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญไปยังศาลรัฐธรรมนูญ ตามทางการเพื่อให้ได้รับการพิจารณาวินิจฉัยหากในการพิจารณาคดี ศาลได้เห็นถึงเหตุเช่นนั้นโดยไม่จำเป็นต้องให้คู่ความโต้แย้ง ซึ่งเป็นหลักประกันคุ้มครอง

สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยองค์กรศาลยุติธรรม เพื่ออาศัยกระบวนการทางกฎหมายในส่วนของศาลยุติธรรมย่อมมีอาจก้าวล่วงหน้าไปดำเนินการใด ๆ หากมิได้มีการเริ่มต้นนำคดีมาสู่ศาล

ท่านที่ 3 เห็นด้วยกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังกล่าว เพราะแสดงให้เห็นว่าศาลยุติธรรมก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยหากศาลเห็นว่า กรณีมีความจำเป็นต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเสียก่อนก็อาจส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยต่อไป และกรณีนี้ก็ไม่ถือว่ากระทบต่อความเป็นอิสระในการพิจารณาคดีของศาลแต่อย่างใด

ส่วนที่ 1 ข. ประเด็นวิธีพิจารณาความขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 เห็นว่าวิธีพิจารณาของศาลไม่มีข้อขัดข้องที่จะคุ้มครองสิทธิแต่อาจจะทำให้การตัดสินใจล่าช้าไปบ้าง เพราะต้องรอคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลไม่อาจขอให้พิจารณาวินิจฉัยบทบัญญัติของกฎหมายใด ๆ ได้ “หากไม่มีคู่ความ” และจะใช้บทบัญญัตินั้นแก่ประเด็นของคดีอำนาจนี้น่าจะอยู่ที่ผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา และควรให้บทบาทองค์กรนี้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันต่อไป ศาลมีอำนาจปฏิเสธไม่ส่งคำโต้แย้งของคู่ความที่ขอให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญได้ และคู่ความก็มีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาต่อไปได้ แต่ก็มีประเด็นควรระมัดระวังว่าคำวินิจฉัยเพียงว่าจะไม่ใช้บทบัญญัติกฎหมายนี้เสียแก่คดีตามรัฐธรรมนูญมาตรา 264 วรรคหนึ่ง (เดิม) คือต้องมีคดีในสาระบบงานก่อนจึงจะดำเนินการได้

ท่านที่ 2 วิธีพิจารณาความของศาลยุติธรรมย่อมต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การที่มีบทบัญญัติให้ศาลพิจารณาโดยเห็นปัญหาและดำเนินการได้โดยไม่ต้องขอความประสงค์ของคู่ความเพื่อเสนอให้ดำเนินการย่อมมีความเหมาะสม และเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ท่านที่ 3 มีความเหมาะสม เพราะกรณีมิใช่บทบังคับศาลยุติธรรมโดยเด็ดขาด ขึ้นอยู่กับศาลยุติธรรมว่าจะส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงค่อนข้างยืดหยุ่นและเหมาะสมกับวิธีพิจารณาความของศาล และน่าจะเอื้อประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และกรณีนี้ถือได้ว่าบทบัญญัตินี้สอดคล้องกับระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยในระบบกล่าวหาเป็นเรื่องของคู่ความ แต่ระบบไต่สวนจะเป็นเรื่องของศาลในการพิจารณาถึงกรณีของบทบัญญัติตาม มาตรา 264

ส่วนที่ 1 ค. ประเด็นบทบาทขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 เห็นว่า องค์กรศาลมีบทบาทตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้เอง และวิธีพิจารณาความของศาลยุติธรรมก็ไม่นับอุปสรรคอันใด เพียงแต่การรอคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอาจทำให้การตัดสินใจล่าช้าไปบ้างครั้ง ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ท่านที่ 2 เห็นว่า ในปัจจุบันนี้ศาลยุติธรรมโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหลายท่านได้แสดงบทบาทที่ทั้งศาลยุติธรรมในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค

ท่านที่ 3 เห็นว่า มีความเหมาะสมดีแล้วเพราะกรณีเน้นเรื่องบทบาทขององค์กรศาลที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกทางหนึ่งนั่นเอง

ส่วนที่ 1 ง. ประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ท่านที่ 1-ปัญหาโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ไม่มี

- วิธีพิจารณา ควรมีบทบัญญัติที่ศาลไม่อนุญาตให้ส่งคำโต้แย้งของคู่ความ คู่ความสามารถให้ศาลสั่งตรวจสอบได้ และศาลที่ควรจะตรวจสอบควรมีเพียงชั้นเดียวคือ ศาลฎีกา คำวินิจฉัยของศาลฎีกาจะเป็นแนวบรรทัดฐานในการที่จะส่ง หรือไม่ส่งคำโต้แย้งของคู่ความต่อไป

- ศาลควรมีอำนาจตรวจสอบเยียวยา คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่คำพิพากษาจนถึงที่สุดแล้วได้ด้วย เช่น การให้รัฐชดใช้ค่าเสียหายบางส่วนแก่คู่ความ หากมีคู่ความบางรายรับโทษอยู่ก็ให้พ้นโทษไป เป็นต้น

ท่านที่ 2 องค์กร ศาลยุติธรรมน่าจะไม่มีข้อที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้อำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าว

ส่วนที่ 2 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนะของตุลาการศาลปกครอง

ส่วนที่ 2 ก. ประเด็นหน้าที่ขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 264 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้พิพากษาศาลปกครองแสดงทัศนะ ดังนี้

ท่านที่ 1 โดยที่ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่ขัดด้วยรัฐธรรมนูญของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น ในกรณีที่ศาล

เห็นเองที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่จะใช้บังคับแก่คดี ชัดต่อรัฐธรรมนูญตามมาตรา 6 ศาลย่อมมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยส่งความเห็นเช่นนั้นมายังศาลรัฐธรรมนูญได้และเห็นว่าการกระทำหน้าที่เช่นที่กล่าวมีความเหมาะสมกับภาระหน้าที่ของศาลปกครอง

ท่านที่ 2 เห็นว่าหน้าที่ของศาลปกครอง กรณีดังกล่าวยังไม่ถือต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติกฎหมายในบางเรื่อง เช่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความหมายที่กว้างและขาดความชัดเจน จึงทำให้ตุลาการไม่ตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมาบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับบางครั้งการส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความอาจเกิดประเด็นเรื่องความล่าช้าในกระบวนการดำเนินการพิจารณา

ส่วนที่ 2 ข. ประเด็นวิธีพิจารณาความขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือถือต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 โดยที่วิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองเป็นระบบไต่สวนจึงเปิดกว้างให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะแค่ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากคู่กรณีเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากมาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ที่ให้อำนาจตุลาการในการมีคำสั่งเรียกหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจงหรือให้ความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีคำสั่งในเรื่องใดที่มีใช้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามมาตรา 61 (5) ดังนั้น หากศาลเห็นว่ากฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีใดชัดต่อรัฐธรรมนูญ ศาลย่อมมีอำนาจตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ให้อำนาจได้ โดยการมีคำสั่งให้รอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นที่เห็นว่านั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ท่านที่ 2 ในพระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลปกครองและระเบียบต่าง ๆ ไม่ได้เน้นประเด็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นเรื่องโดยทั่ว ๆ ไปซึ่งตุลาการอาจไม่ตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเท่าที่ควร

ส่วนที่ 2 ค. ประเด็นบทบาทขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือถือต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 จากการที่ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีปกครอง ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลปกครองบรรลุวัตถุประสงค์ บทบาทของศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน โดยการส่งความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญ

พิจารณาวินิจฉัย เมื่อมีกรณีศาลเห็นว่ากฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงนับเป็นบทบาทที่สำคัญและจำเป็นเพื่อบรรลุมติประสงฆ์ดังกล่าว

ท่านที่ 2 องค์การศาลควรมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น โดยเฉพาะสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรืออาจสร้างหลักกฎหมายเพิ่มขึ้น โดยให้ศาลสามารถหยิบยกเอาเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมาใช้ในการพิจารณาคดีได้ เช่นเดียวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ง. ประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ท่านที่ 1 เมื่อศาลได้ส่งความเห็นของศาลให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา 264 แล้วนั้น เพื่อให้สิทธิเสรีภาพได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง และไม่เป็นช่องทางให้มีการประวิงคดีในศาลทุกศาลรวมทั้งศาลรัฐธรรมนูญด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงสมควรกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีวินิจฉัยคดีต่าง ๆ ที่ส่งมาตามมาตรา 264 ไว้ตามสมควรเนื่องจากเป็นการวินิจฉัยเฉพาะข้อกฎหมาย ซึ่งมีความยุ่งยากซับซ้อนน้อยกว่าคดีที่ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงประกอบด้วย

ท่านที่ 2 เห็นว่าในเรื่องการกำหนดโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ครอบคลุมแล้วเพียงแต่ควรเน้นวิธีพิจารณาโดยเน้นในการให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น โดยบัญญัติให้ชัดเจนในวิธีพิจารณาความของศาลต่าง ๆ และควรอย่างยิ่งในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบางเรื่องแก่ศาลอย่างชัดเจน และต่อเนื่องเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายให้ได้ผล

ส่วนที่ 3 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนะของตุลาการศาลทหาร

ส่วนที่ 3 ก. ประเด็นหน้าที่ขององค์การศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามมาตรา 264 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 264 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 เห็นว่าศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่มีส่วนในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากคดีที่เข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นคดีที่ส่งมาจากศาลยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่คู่ความจะได้แย้งในกระบวนการของศาลยุติธรรม เห็นว่า ศาลยุติธรรมโดยผู้พิพากษามีส่วนที่จะใช้ดุลพินิจในการส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว อีกทั้งในศาลยุติธรรมสามารถโต้แย้งได้ในทุกคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีเกี่ยวกับคดีล้มละลาย ภาษีอากร หรือแม้แต่คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ส่วนศาลปกครองมีระบบไต่สวนที่ชัดเจนแต่จะเป็นคดีทางปกครอง

ซึ่งคู่ความไม่มีสิทธิเหนือรัฐและระบบของศาลปกครองมีระบบวิธีพิจารณาความที่ชัดเจนเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการและมีระบบตุลาการผู้แถลงคดี สำหรับศาลทหารในปัจจุบันยังสังกัดกรมพระธรรมนูญ กระทรวงกลาโหม แต่การจัดโครงสร้างยังอยู่กับฝ่ายบริหาร จึงอาจถูกฝ่ายบริหารครอบงำในการพิจารณาการเลื่อนระดับ หรือพิจารณำบำเหน็จความดีความชอบอยู่ แต่อย่างไรก็ตามศาลทหารมีวิธีพิจารณาความตลอดจนองค์คณะที่ชัดเจนเอื้อประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ท่านที่ 2 เห็นว่า ศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลอาญามีกระบวนการคุ้มครองโจทก์จำเลยที่ชัดเจนอยู่แล้ว ในส่วนของศาลทหารเห็นว่าศาลทหารมีความเป็นอิสระเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ หากมีโอกาสคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร มีการนำวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ในศาลทหารโดยตรงเช่นกัน

ท่านที่ 3 เห็นว่าในคดีอาญา ศาลยุติธรรมดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนตามสมควรแล้ว โดยนำเรื่ององค์คณะการพิจารณาคดีต่อเนื่องมาดำเนินการในปัจจุบัน ส่วนศาลปกครองมีวิธีพิจารณาคดีที่ชัดเจนทั้งระบบขององค์คณะและคุณสมบัติของตุลาการสำหรับศาลทหารเห็นว่าคดีที่มีอยู่ในอำนาจศาลทหารประชาชนผู้นั้นจะต้องเป็นทหาร ไม่ว่าจะโจทก์หรือจำเลย และคดีส่วนใหญ่เป็นคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญา ดังนั้น วิธีพิจารณาความและองค์คณะในการพิจารณาจึงมีกฎหมายธรรมนูญศาลทหารเป็นหลัก แต่หากไม่มีบัญญัติไว้ก็นำประมวลวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ จึงสามารถให้ความคุ้มครองประชาชนได้เช่นเดียวกับศาลยุติธรรม

ส่วนที่ 3 ข. ประเด็นวิธีพิจารณาความขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 เห็นว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 มาตรา 264 และมาตรา 268 ผูกพันกับวิธีพิจารณาความขององค์คณะศาลยุติธรรมอยู่แล้ว สำหรับศาลทหารเห็นว่าศาลทหารใช้ระบบทั้งไต่สวนและกล่าวหา โดยมีตุลาการพระธรรมนูญและตุลาการศาลทหารที่แต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาจำเลยเพื่อประโยชน์ในช่องทางการค้นหาความจริง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ท่านที่ 2 เห็นว่าวิธีพิจารณาของศาลทหารเป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นที่สุดและมีผลผูกพันองค์กรต่าง ๆ

ท่านที่ 3 เห็นว่าเนื่องจากในเขตอำนาจศาลทหารจึงเป็นคดีที่ทางอาญาเกี่ยวกับทหาร ดังนั้น วิธีพิจารณาความของศาลทหารจึงมีกฎหมายธรรมนูญศาลทหารเป็นหลักหรือนำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ จึงถือได้ว่าวิธีการพิจารณาดังกล่าวช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ส่วนที่ 3 ค. ประเด็นบทบาทขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 เห็นว่าบทบาทของศาลยุติธรรมในการเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพคดีอยู่แล้ว ส่วนบทบาทของศาลทหารเห็นว่าปัจจุบันศาลทหารนำระบบพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้เอื้อประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ตามสมควร

ท่านที่ 2 เห็นว่าบทบาทของศาลยุติธรรมเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 264 เพียงแต่ผู้ร้องจะเป็นประชาชนส่วนใหญ่ ส่วนศาลปกครองเห็นว่าส่วนใหญ่ประชาชนจะเสียเปรียบอยู่แล้วในคดีปกครอง จึงทำให้ประชาชนยกข้อกฎหมายตาม มาตรา 264 ขึ้นต่อสู้แทน สำหรับศาลทหารเห็นว่าเนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ต้องหาจะเป็นทหารซึ่งไม่รู้ข้อกฎหมาย จึงทำให้ทหารไม่มีโอกาสยกมาตรา 264 ขึ้นมาเป็นเครื่องมือต่อสู้ และแม้กระทั่งศาลทหารเองก็ไม่เคยเห็นเอง

ท่านที่ 3 เห็นว่าการที่ศาลทหารมี 3 ชั้นคือ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด ในทุกชั้นของศาลมีบทบัญญัติในการคุ้มครองโจทก์ จำเลย พยาน มีการพิจารณาคำให้การหลักฐานเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม และศาลทหารปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัด ไม่มีการช่วยเหลือผู้ทำผิดและในทางตรงกันข้ามกลับมีบทลงโทษที่ชัดเจนและเพิ่มโทษการเป็นข้าราชการทหาร จึงทำให้ได้รับการลงโทษที่หนักกว่าประชาชนโดยทั่วไป

ส่วนที่ 3 ง. ประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ท่านที่ 1 เห็นว่าโครงสร้างอำนาจหน้าที่ วิธีพิจารณาความ บทบาทของศาลทหารไม่มีปัญหาและอุปสรรคอะไร ตลอดจนสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว

ท่านที่ 2 เห็นว่าภาพรวมโครงสร้างอำนาจหน้าที่ วิธีพิจารณาความขององค์กรศาลบทบาทขององค์กรศาลสมบูรณ์ดีอยู่แล้ว และศาลมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ตามสมควร

ท่านที่ 3 เห็นว่าในปัจจุบันโครงสร้างของศาลทหารยังไม่เป็นอิสระจากฝ่ายบริหารโดยมีเจ้ากรมพระธรรมนูญ/ปลัดกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเข้ามาควบคุมการโยกย้าย สามารถให้คุณให้โทษได้ ในด้านวิธีพิจารณาความของศาลทหารดีอยู่แล้ว ส่วนบทบาทของศาลทหารเห็นว่าศาลทหารเป็นศาลที่มีบทบาทในคดีอาญาทหารเป็นอย่างมาก โดยมีระบบตุลาการทหารพระธรรมนูญและตุลาการธรรมดา ซึ่งเลือกมาจากผู้บังคับบัญชาหรือนายทหารที่มี

ยศสูงกว่ามาร่วมพิจารณาด้วยเสมือนกับผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชน ซึ่งทำให้การค้นหาความจริงมีเพิ่มขึ้นและเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพด้วย

ท่านที่ 4 เห็นว่าวิธีพิจารณาความของศาลยุติธรรมและศาลปกครองควรกำหนดที่จะร่างพระราชบัญญัติในกระบวนการวิธีการในกรณีที่มีการกล่าวอ้างของคุณค่า หรือศาลเห็นเองให้ชัดเจนขึ้น เพราะในกรอบของรัฐธรรมนูญเป็นหลักการกว้าง ๆ ซึ่งขาดแนวทางปฏิบัติ

ส่วนที่ 4 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนะของอดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 4 ก. ประเด็นหน้าที่ขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 264 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้พิพากษาศาลปกครองแสดงทัศนะ ดังนี้

ท่านที่ 1 พลโทจูล อติเรก อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และอดีตเจ้ากรมพระธรรมนูญ ศาลทหาร

ศาลยุติธรรม เป็นศาลกลางหรือศาลทั่วไปมีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง หากคดีใดไม่อยู่ในอำนาจของศาลอื่นโดยเฉพาะจะต้องส่งมาดำเนินการที่ศาลยุติธรรม ดังนั้นศาลยุติธรรมจึงเป็นศาลที่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดได้อย่างกว้างขวาง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมจะต้องได้รับการคัดเลือกอย่างเข้มข้นและระมัดระวังยิ่ง เช่น อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานหรืออื่น ๆ มีความรู้ด้านกฎหมายระดับปริญญาตรีประกอบประกาศนียบัตรเนติบัญญัติยศกษา ประวัติไม่ต่างพร้อยก่อนเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่จะต้องผ่านการอบรม เพื่อให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติงานและการครองตน หลังจากปฏิบัติงานแล้ว มีหลักเกณฑ์ในการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง สำหรับการปฏิบัติแทนศาลชั้นต้นประกอบด้วยองค์คณะ 2 นาย ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ประกอบด้วยองค์คณะ ศาลละ 3 นาย

ศาลปกครอง เป็นศาลเฉพาะที่มีอำนาจหน้าที่ตัดสินคดีทางปกครอง ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นศาลที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหากไม่ได้รับความเป็นธรรมจากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตุลาการศาลปกครองนับเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่จะมีความรู้ทางกฎหมาย แต่ก็จะมีผู้มีความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์การปกครองระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน สิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ โดยมีความรู้ในระดับไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี มี

ประสบการณ์ในการทำงานมาก ศาลปกครองชั้นต้น มีองค์คณะ 3 นาย ศาลปกครองสูงสุด มีองค์คณะ 5 นาย

ศาลทหาร เป็นศาลเฉพาะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะจำเลยที่อยู่ในอำนาจของ ศาลทหารที่กำหนดโดยกฎหมายและแยกออกจากพลเรือน เว้นแต่เซลยศึกหรือข้าราชการกลาโหม พลเรือนและนักเรียนทหาร ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทางอาญาทั่วไป แม้ผู้กระทำ ผิดตามกฎหมายจะเป็นทหารแต่ก็เป็นศาลที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของทหาร และประชาชนที่ ถูกละเมิดสิทธิเช่นกัน ในช่วงเวลาปกติสามารถที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ แต่คดีที่เกิดในเวลา สงครามหรือในช่วงเวลาไม่ปกติ ไม่สามารถจะดำเนินการอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ศาลทหารชั้นต้นมี องค์คณะ 3 นาย ศาลทหารกลางมีองค์คณะ 1 นาย และศาลทหารสูงสุดมีองค์คณะองค์ละ 5 นาย

ส่วนที่ 4 ข. ประเด็นวิธีพิจารณาความและบทบาทขององค์กรศาลมีความเหมาะสม หรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 264 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

จากข้อมูลเบื้องต้นในข้อที่ผ่านมาจะพบว่ากรณีที่ศาลต่าง ๆ จะใช้บทบัญญัติแห่ง กฎหมายในการพิพากษาคดีที่คดีทางแพ่ง อาญา หรือทางปกครอง รวมทั้งทางวินัยทหาร ด้วยนั้น แต่ถ้าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะทั้งมาตราหรือบางส่วนก็ตาม จะมีผลทำให้บทบัญญัติดังกล่าวบังคับใช้ไม่ได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 6 แต่อย่างไรก็ตาม ในการต่อสู้คดีในศาลจะโดยคู่ความหรือฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง จำต้องรักษาประโยชน์หรือป้องกัน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนเองอยู่แล้ว ซึ่งเป็นไปตามระบบกล่าวหา จะต้องนำพยาน หลักฐาน หรือข้อเท็จจริงมาสู่ศาล เพื่อให้ศาลได้พิจารณาพิพากษาโดยเฉพาะกรณีบทบัญญัติที่ศาลจะใช้ บังคับแก้คดีจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จะต้องยกขึ้นกล่าวอ้างและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัยเสียก่อน แต่บางกรณีคู่ความไม่ทราบหรือทราบแต่ไม่ต้องการขอให้วินิจฉัย ต้องการ ให้ศาลใช้บทบัญญัติของกฎหมายนั้นบังคับแก้คดีโดยมุ่งหวังให้คดียุติชั่วคราว หรือต้องการเอาผล ของคดีไปใช้สิทธิอย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่สิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 เมื่อปล่อยให้ไปเช่นนี้กฎหมาย ดังกล่าวก็คงต้องใช้บังคับไป หากว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็จะทำให้ประชาชนได้ รับผลร้ายของกฎหมาย รัฐธรรมนูญมาตรา 264 จึงเพิ่มความให้สิทธิศาลพิจารณาคดีนั้น ใช้ดุลพินิจหากเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก้คดีอาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็มีสิทธิสั่งเรื่องพร้อมด้วยความเห็นเพื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ทั้งนี้ก็เพื่อผดุงความยุติธรรมถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญผูกพันศาล องค์กรต่าง ๆ ของรัฐทุกแห่ง มิใช่บังคับเฉพาะคู่ความเท่านั้น หากปล่อยให้เป็นเรื่องของคู่ความ ก็

เท่ากับไม่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย ซึ่งบัญญัติให้อำนาจศาลไว้เพราะเป็นระบบ
 ใต้สวน ไม่จำกัดเฉพาะคู่ความอย่างระบบกล่าวหา นอกจากนี้ถ้าศาลเป็นผู้เสนอความเห็นขอให้
 ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับพิจารณาวินิจฉัยไม่ได้ เพราะรัฐธรรมนูญ
 มาตรา 264 วรรคสอง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเฉพาะคู่ความเสนอความเห็น หากเห็นว่าไม่มี
 สาระก็ไม่รับวินิจฉัยได้ จากเหตุผลดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นความสำคัญในความเห็นของศาล ไม่ว่าจะ
 จะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร รวมทั้งศาลที่เรียกชื่ออย่างอื่น มีอำนาจเสนอ
 ความเห็นเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติที่ศาลจะใช้บังคับมิได้ เพราะรัฐธรรมนูญ
 เป็นกฎหมายสูงสุด คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต่อส่วนรวมอย่างมาก

ส่วนที่ 4 ค. ประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง เหมาะสม
 แล้ว แต่ในส่วน of ศาลทหารเห็นว่าควรปรับปรุงโดยการทบทวนอำนาจหน้าที่ให้ลดลง และไม่เห
 ด้วยกับการยกเลิกศาลทหารเนื่องจากในระบบการบังคับบัญชาของทหารแตกต่างจากระบบของ
 พลเรือน หรือส่วนราชการอื่น ๆ จึงเห็นว่าระบบของทหารควรมีศาลทหาร

ประเด็นวิธีพิจารณาความขององค์กรศาล ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ศาลยุติธรรมมีขั้นตอน
 พิจารณาการดำเนินงานมาเป็นลำดับแต่ระยะเวลาการพิจารณาคดีควรจะเร็วกว่านี้ เช่นในชั้นของ
 ศาลอุทธรณ์ไม่ควรเกิน 3 เดือนและในชั้นตอนของศาลฎีกาไม่ควรเกิน 4 เดือน ในส่วนของศาล
 ปกครองควรเร่งรัดให้ดำเนินการอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง และในบางกรณีมีการขอคุ้มครองฉุกเฉิน
 ต้องกระทำการเร่งด่วน

ประเด็นบทบาทขององค์กรศาล เห็นว่าศาลยุติธรรมมีการดำเนินการเป็นรูปธรรมดีอยู่
 แล้ว ศาลปกครองควรเร่งขึ้นขั้นตอนการดำเนินการของศาล โดยเฉพาะคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ
 หรือเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ให้มีการเผยแพร่ให้ประชาชนทราบทุกระยะส่วนของศาลทหาร เนื่องจากมี
 ขอบเขตจำกัดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่จึงไม่สมควรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

ส่วนที่ 5 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติของกรรมการยกเว้นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นายไพฑูริย์
วราหะไพฑูริย์ คณะกรรมการยกเว้นรัฐธรรมนูญ, ดร.อมร วาณิชวิวัฒน์ นักวิชาการ

ด้านรัฐศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมยศ เชื้อไทย นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ (กฎหมายมหาชน)

ส่วนที่ 5 ก. ประเด็นหน้าที่ขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครอง
สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 264 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 หน้าที่ขององค์กรศาลหรือองค์กรคณะในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีย่อมเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในกรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กรที่ใช้อำนาจทางนิติบัญญัติในระดับพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนด หากปรากฏว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดหรือมาตราใดมีข้อความเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพหรือความเสมอภาค มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งน่าจะขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเสียแล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นก็ใช้บังคับมิได้ เพราะถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นก็จะใช้บังคับมิได้ ในฐานะที่ประเทศไทยใช้หลักการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญโดยใช้หลักนิติรัฐหรือหลักนิติธรรมโดยที่ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอีกทั้งการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ก็ย่อมเป็นหลักประกันตามรัฐธรรมนูญที่มีบัญญัติรองรับให้ผู้พิพากษาและตุลาการในความเป็นอิสระอย่างเต็มที่ ดังนั้น ในเมื่อผู้พิพากษาและตุลาการที่เป็นองค์กรคณะทุกคนได้ศึกษามาทางนิติศาสตร์ย่อมที่จะทราบดีในการใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ๆ บังคับแก้คดีโดยที่ผู้พิพากษาและตุลาการมีประสบการณ์ในเรื่องนี้อยู่มาก ย่อมที่จะใช้ประสบการณ์ในการใช้และการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น ๆ เมื่อผู้พิพากษาและตุลาการเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดน่าจะขัดหรือแย้งต่อสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และมีการเลือกปฏิบัติจนกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ เป็นการสมควรที่ผู้พิพากษาและตุลาการที่เป็นองค์กรคณะนั้นจะได้ส่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งรัฐธรรมนูญก็เปิดช่องให้ดำเนินการได้อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนได้เป็นอย่างดี

ท่านที่ 2

ศาลยุติธรรม คือ ศาลที่มีส่วนใกล้ชิดในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนมากกว่าศาลปกครองและศาลทหาร ปัจจุบันกระบวนการของศาลยุติธรรมแม้ว่าในหลักการจะเป็น “ระบบกล่าวหา” แต่จากประสบการณ์พบว่า ศาลได้ให้ความสำคัญกับองค์กรคณะมากขึ้นโดยเฉพาะในคดีอาญามีการนำเอาระบบการไต่สวนเข้ามาาร่วมด้วยและยังให้โอกาสประชาชนสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้เอง โดยจะมีการไต่สวนมูลฟ้องแม้ว่าจะเป็นคนดีที่มักเป็นเรื่องส่วนบุคคล แต่ในกระบวนการไต่สวนพิจารณามูลฟ้องย่อมเปิดโอกาสให้ศาลและคู่กรณีได้พิจารณาถึงความถูกต้องชอบธรรม รวมไปถึงความเป็นไปได้ที่ดีที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านใดบ้างหรือไม่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดแม้จะไม่ใช่ที่ยืนยันจากข้อมูลของผู้สัมภาษณ์ว่าคดีที่ศาลเห็น

ว่าอาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นใน 2 เรื่อง มาจากศาลบ้าง แต่บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีร้ายแรงอุกฉกรรจ์ดังเช่น กรณีผู้ต้องหาก่อการร้ายในภาคใต้ก็ดี หรือคดียาเสพติดก็ดี ศาลได้ใช้ดุลยพินิจอย่างมากในการตรวจสอบพยานหลักฐานที่นำมาฟ้องร้องกล่าวโทษผู้ต้องหา ซึ่งหลายกรณีเป็นการปรับปรำของผู้ต้องหาด้วยกัน หรือแม้กระทั่งขาดประจักษ์พยานบุคคลก็มี ดังจะเห็นได้ว่าคดีดังกล่าวเป็นจำนวนมากมีการยกฟ้องด้วยขาดซึ่งพยานหลักฐานอันรัดกุม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าศาลยุติธรรมได้พยายามกลั่นกรองและทำหน้าที่ของตนในการตรวจสอบดูแลพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนในส่วนหนึ่ง

ศาลปกครอง หน้าที่ของศาลปกครองในการรับพิจารณาคดีที่เป็นข้อโต้แย้งเป็นกรณีพิพาทในแง่ คำสั่งทางการปกครองหรือประเด็นที่เป็นการใช้อำนาจจากหน่วยงานรัฐที่มีผลกระทบต่อบุคคลหรือนิติบุคคลที่สามารถนำความเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้ โดยในหลักการพิจารณาของศาลปกครองในระยะหลังได้มีการพิจารณาไต่สวนให้ความคุ้มครองชั่วคราวให้แก่ผู้มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใด ๆ ของรัฐที่เป็นคู่กรณีอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งอาจมีผู้มองว่า ศาลปกครองอาจให้ความเห็นใจกับประชาชนอยู่มากก็ตามแต่โดยบทบาทของศาลปกครองที่มีแนวโน้มของการนำหลักการและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาประกอบการตัดสินวินิจฉัยมากกว่าศาลอื่น ๆ ค่อนข้างมีแรงกดดันทางการเมืองค่อนข้างมาก ประกอบกับการถือกำเนิดของศาลปกครองในช่วงเวลาไม่นาน ทำให้มีการวิจารณ์การทำงานในบางส่วนว่าอาจต้องอาศัยประสบการณ์และระยะเวลาในการดำเนินการนานมากกว่านี้เมื่อเปรียบเทียบกับศาลยุติธรรมที่มีอายุสั้นนับร้อยปี

ศาลทหาร เป็นศาลที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งปกติจะเป็นการพิจารณาในคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการทหาร แต่ยังมีผู้มองว่าการกำหนดให้มีศาลพิเศษสำหรับข้าราชการทหาร ซึ่งถือเสมือนเป็นประชาชนเช่นกันนี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกจากสังคมถึงความเชื่อที่ไม่ว่าจะผิดหรือถูกก็มักกล่าวว่า ทหารเป็นอภิสิทธิ์ชน ทำให้บทบาทหน้าที่ของศาลทหารในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่อประชาชนจึงมีความชัดเจนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับศาลยุติธรรมและศาลปกครอง

ท่านที่ 3

ในภาพรวมแล้วไม่มีประเด็น เนื่องจากแนวคิดเดิมก่อนร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเห็นว่ากรณีกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญระหว่างสภานิติบัญญัติกับศาล ถ้าเมื่อใดที่เห็นว่ามีกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญจะให้ศาลเป็นผู้พิพากษาเบื้องต้น ต่อมาเมื่อมีรัฐธรรมนูญปี 2540 นอกจากศาลแล้วยังมีคู่ความด้วย ซึ่งเดิมถ้าแม้จะมีคู่ความแต่ศาลเป็นผู้วินิจฉัยเบื้องต้นเพราะเป็นประเด็นการขัดแย้งกันของอำนาจสองฝ่าย เห็นว่าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการวินิจฉัยกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรณีอำนาจหน้าที่ของศาลต่าง ๆ นั้น ศาลมีหน้าที่ 2 ประการ คือ ศาลรัฐธรรมนูญควบคุมไม่ให้สภาออกกฎหมายมาขัดหรือแย้งกับ

รัฐธรรมนูญ อีกประการหนึ่งคือ ศาลต่าง ๆ พิจารณากฎหมายที่นำมาใช้บังคับกับคดีความ เนื่องจากประเทศไทยเป็นระบบกฎหมายแบบ Civil Laws จึงไม่สามารถพิจารณานอกตัวบทที่บัญญัติ

ส่วนที่ 5 ข. ประเด็นวิธีพิจารณาความขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 ในส่วนของวิธีพิจารณาความของศาลโดยเฉพาะในส่วนของศาลยุติธรรมที่มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลปกครอง มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และศาลทหารมีพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 โดยวิธีพิจารณาในแต่ละศาลแม้จะมีระบบวิธีพิจารณาคดีไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ใช้ระบบกล่าวหาบ้าง หรือใช้ระบบไต่สวนบ้างก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการในเรื่องนี้แต่อย่างใด แต่การที่ผู้พิพากษาและตุลาการจะได้ใช้ดุลพินิจเองตามที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องก็ย่อมเกิดผลดีต่อแนวทางในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน สมกับผู้พิพากษาและตุลาการที่อยู่ในฐานะผู้อำนวยความยุติธรรมและตัดสินใจคดีความตามหลักการแห่งความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมเป็นที่ตั้งแล้ว เมื่อผู้พิพากษาและตุลาการเห็นเองว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่องค์คณะนั้น ๆ จะใช้บังคับแก่คดี มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ก็ย่อมที่จะส่งให้องค์กรที่มีอำนาจพิพากษาวินิจฉัย เป็นการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มภาคภูมิโดยไม่ปฏิเสธความยุติธรรม และประการสำคัญเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเหมาะสม

ท่านที่ 2

ศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมไทยเป็นศาลที่เน้นระบบ “กล่าวหา” ถือเป็นสิ่งที่มีความจำกัต่อการที่ศาลจะให้ความสำคัญกับการพิจารณาถึงกรณีของการหมิ่นเหม่หรือการขัดกับบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ อันมีที่มาจากปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลค่อนข้างมากและถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์ที่จะดำเนินการพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความผิดของจำเลยตามฟ้อง ซึ่งส่วนมากหากจะมีการโต้แย้งในเรื่องของสิทธิเสรีภาพ มักจะมีการโต้แย้งต่อสู้กันเมื่อมีการประทับรับฟ้องแล้ว เนื่องจากในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ ซึ่งจำเลยจะร่วมฟังการพิจารณาหรือไม่ก็ได้

ศาลปกครอง ศาลปกครองยึดถือระบบการไต่สวนเป็นหลักในการตัดสินใจวินิจฉัย นอกจากนั้นคดีส่วนมากที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลปกครอง มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีผลจากการกระทำโดยรัฐ อย่างไรก็ตามกระบวนการให้ความคุ้มครองฉุกเฉินตามคำร้องขอของทางฝ่ายผู้ร้องบางกรณีเป็นเรื่องที่โยงใยเกี่ยวข้องกับ “การเมือง”

ดังเช่น กรณีปัญหาไอทีที่เกี่ยวกับสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) ที่กลายเป็นวิวาทะทางสังคมถึงความถูกต้องเหมาะสม ที่การพิจารณาคดีของศาลปกครองมีขึ้นภายหลังจากการที่ทางรัฐบาลได้มีการสอบถามถึงข้อกฎหมายจากสำนักงานกฤษฎีกา และได้ให้ความช่วยเหลือต่อพนักงานสถานีโทรทัศน์ไอทีทีวีเดิมก่อนหน้าที่ศาลจะมีการพิจารณาคำร้องขอคุ้มครองฉุกเฉิน ซึ่งผลเป็นไปดังที่หลายฝ่ายคาดการณืล่วงหน้าได้แม่นยำว่า ศาลปกครองน่าจะมีคำสั่งให้ความคุ้มครองอันเชื่อว่าน่าจะเป็นผลจากกระแสสังคมบางส่วนและผลจากนโยบายของรัฐที่เอื้อประโยชน์ต่อพนักงานไอทีทีวีก่อนหน้าจะมีการตัดสินวินิจฉัยที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าใช้เวลานานพอสมควรกระทั่งอาจถูกวิจารณ์ได้ว่าเสมือนทอดเวลากระทั่งรัฐบาลมีนโยบายออกมาแล้ว

ศาลทหาร ระบบกระบวนการพิจารณาของศาลทหารแม้จะมีการรู้กันในแวดวงตุลาการและผู้ศึกษาระบบกระบวนการยุติธรรมว่า มีลักษณะเช่นเดียวกับกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมโดยทั่วไป แต่ก็ถือว่ามีประชาชนน้อยรายที่จะเข้าใจและรับทราบถึงบทบาทหน้าที่ในการเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามประเด็นที่ 1 จะเห็นว่า การมีศาลทหารแม้ว่าจะมีความเหมาะสมในการปกป้องเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นข้าราชการทหารแต่ต้นตอที่มาของศาลทหารในต่างประเทศมักใช้ในยามสงครามหรือกระบวนการยุติธรรมด้านอื่นไม่สามารถใช้บังคับได้ เช่น ในเวลาที่ประเทศผู้ชนะเข้ายึดครองหรือจัดระบบการบริหารจัดการในประเทศคู่สงคราม

ท่านที่ 3

เนื่องจากระบบของศาลต่าง ๆ มีทั้งระบบไต่สวนและกล่าวหา ซึ่งเกิดจากข้อพิพาทที่ต่างกันหลักการที่ต่างกันเนื้อหาของกฎหมายต่างกัน บทลงโทษมีความรุนแรงต่างกันจึงทำให้ระบบศาลต้องต่างกัน จากการที่ศาลต้องหาความจริงในการพิจารณาคดี คดีทางอาญามีบทลงโทษระดับต่าง ๆ ศาลจึงต้องมีบทบาทมากในกระบวนการพิจารณาการหาความจริงต้องแน่นอน ถ้าไม่แน่นอนจึงยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา คดีทางแพ่งเป็นเรื่องของเอกชนกับเอกชนศาลไม่เข้าไปยุ่งคู่กรณีจึงมีหน้าที่ค้นหาความจริงมาต่อสู้กัน สำหรับคดีทางปกครองเป็นเรื่องการใช้อำนาจรัฐไม่ให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขต เอกสารต่าง ๆ อยู่กับฝ่ายปกครองทั้งนั้น ความสัมพันธ์ฝ่ายหนึ่งได้เปรียบเหนือกว่าฝ่ายหนึ่ง การไต่สวนหาประเด็นซึ่งไม่เคร่งครัด เพราะเป็นการคุ้มครองบังคับใช้คดีของฝ่ายบริหาร แต่ศาลต้องเห็นว่าฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่คุ้มครองประโยชน์สาธารณะเห็นว่า ระบบต่าง ๆ ของศาลต่าง ๆ เหมาะสมดีอยู่แล้ว และศาลที่เพิ่งเกิดใหม่ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองต้องใช้เวลาในการพัฒนาระบบ กรณีศาลทหารยังไม่มีสภาพเป็นศาล เนื่องจากยังไม่พ้นจากระบบบังคับบัญชา

ส่วนที่ 5 ค. ประเด็นบทบาทขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 บทบาทขององค์กรศาลในระบบของศาลที่รัฐธรรมนูญได้สถาปนาขึ้น ทั้งศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลทหารก็เพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชน โดยที่การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย โดยศาลแต่ละระบบจะมีเขตอำนาจศาลเป็นการเฉพาะเพื่อการวินิจฉัยอรรถคดีไปตามเขตอำนาจที่มีอยู่อย่างอิสระ และเป็นเอกเทศโดยมีศาลใดจะเข้าไปก้าวก้าวในเขตอำนาจของศาลนั้นมิได้ จึงกล่าวได้ว่าลักษณะของบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรศาลมีความเหมาะสม และเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนที่ถูกละเมิดในทุกกรณี ไม่เว้นแม้แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎ หรือข้อบังคับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ในระบบกฎหมายที่มีอยู่ หากเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายในรูปของพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็จะให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย แต่หากเป็นกฎซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองหรือข้อบังคับ หรือการกระทำขององค์กรของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็จะเป็นอำนาจของศาลปกครองที่จะเป็นผู้วินิจฉัย

ดังนั้น บทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรศาลจึงมีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนที่ถูกละเมิด หากผู้พิพากษาและตุลาการจะได้ใช้โอกาสนี้ในการเสนอความเห็นด้วยตนเอง ในกรณีที่เห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยก่อนก็จะเป็นเรื่องที่ดีคาดหวังได้ว่ากระบวนการยุติธรรมได้เดินไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้อย่างแท้จริง

ท่านที่ 2

ศาลยุติธรรม สามารถมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญต่อการเสนอความเห็นหรือพิจารณาว่าคดีได้มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้โดยตรง ประกอบกับปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมเองได้มีกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเข้ามาช่วยดูแลให้ความสงเคราะห์ต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากคดีความที่เกี่ยวกับการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรม น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ศาลยุติธรรมจะหันมาให้ความสำคัญในฐานะเป็นทางออกที่ศาลพึงนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินคดีในทางหนึ่งทางใด

ศาลปกครอง ในแง่ของบทบาทนั้นได้กล่าวไว้ในประเด็นที่ 1 ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างค่อนข้างใกล้ชิดกับการพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติ

ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นนอกเหนือจากต้องให้ความสนใจต่อประเด็นดังกล่าวนี้แล้ว ยังจำเป็นที่ศาลปกครองจะต้องมีส่วนร่วมเริ่มในการรวบรวมประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นหรือร่วมกันในระหว่างตุลาการด้วยกันหรือผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย เพื่อที่จะอาศัยประสบการณ์ความชำนาญที่ได้มีการสั่งสมเริ่มขึ้นมาเป็นระยะเวลาหนึ่งมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง โดยต้องหลีกเลี่ยงข้อครหาของแรงกดดันจากภายนอกให้มากที่สุด เพื่อความเป็นอิสระอย่างสูงสุดในการพิจารณาตัดสินอรรถคดีที่ฟัง

ศาลทหาร ตราบใดที่ศาลทหารยังมีสถานะที่ประชาชนทั่วไปยากต่อการรับรู้ทำความเข้าใจย่อมมีผลเสียต่อภาพลักษณ์และน่าจะเป็นการยากต่อการทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าศาลทหารจะเป็นศาลที่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ตนได้ เนื่องจากแม้แต่ในกระบวนการพิจารณาจะด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม ศาลทหารมีขอบเขตอำนาจที่มีข้อยกเว้นและการจำกัดไปถึงชั้นยศของบุคคลที่จะเข้ารับการพิจารณาในกระบวนการทางศาลทหารแตกต่างกันออกไป ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกได้อย่างชัดเจนว่า ระบบชั้นยศและสายการบังคับบัญชายังเป็นปัญหาอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการทำให้สังคมเชื่อได้ว่า ประชาชนจะได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริงเมื่อต้องเกี่ยวพันกับคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร

ท่านที่ 3

จากการที่ระบบศาลในประเทศไทยเป็นระบบ Civil laws ประกอบกับรัฐธรรมนูญ ปีพุทธศักราช 2540 ให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างมากมาย แต่เป็นการรับรองกันแบบลอย ๆ เนื่องจากองค์กรที่บังคับใช้คือ ศาล แต่เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพตามที่รับรองไว้ไม่มีสภาพบังคับ

ส่วนที่ 5 ง. ประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

ท่านที่ 1

1. สมควรที่ผู้พิพากษาและตุลาการที่เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร และไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นใดหากมีกรณีปรากฏว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี โดยผู้พิพากษาและตุลาการที่เป็นองค์คณะเห็นเอง ก็เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยเร่งด่วน ทั้งนี้จะเกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมในบทของการเป็นองค์กรตุลาการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิด ฯลฯ

2. วิธีพิจารณาความทางอาญาของศาล ในกรณีที่ประชาชนที่ได้รับผลร้าย โดยถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำโดยอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็สมควรที่จะใช้ระบบไต่สวนหรืออำนาจความยุติธรรมให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

3. ช่องทางที่จะนำคดีสู่ศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากใช้ช่องทางตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 (ศาล) มาตรา 198 (ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา) แล้ว ควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินำคดีขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้ด้วย

และนอกจากนั้นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางให้ประชาชนใช้สิทธิต่อศาลได้โดยตรง โดยจะเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ไขเยียวยาให้กับประชาชนที่ถูกละเมิด

ท่านที่ 2

1. ศาลยุติธรรม ความจริงแล้วได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอยู่ในหลายข้อที่ได้ตอบข้อซักถามแล้ว อย่างไรก็ตามในแง่โครงสร้างอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมที่ประชาชนต้องการไม่ว่าจะยุคใดสมัยใด คือ ความสะดวกรวดเร็ว และจะทำอย่างไรให้ประชาชนทุกคนไม่ว่ายากดีมีจนสามารถได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน แต่ปัจจุบันด้วยข้อจำกัดในเรื่องของทุนหรือค่าใช้จ่ายในการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลหรือการสู้คดียังเป็นอุปสรรคสำคัญแม้ว่าศาลเองจะจัดให้มีทนายความให้ตามบทบัญญัติของประมวลวิธีพิจารณาความอาญาต่อจำเลยผู้ไม่มีศักยภาพที่จะจ้างทนายเป็นของตนเองได้ แต่เป็นที่รู้กันว่าทุกคนย่อมไว้วางใจทนายความที่มีประสบการณ์สูงในการแก้ต่างสู้คดีให้แก่ตนมากกว่าทนายฝึกหัดหรือผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาและยังมีประสบการณ์น้อย ขณะเดียวกันปัญหาที่เชื่อว่ากำลังได้รับการแก้ไขนอกเหนือจาก “ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง” แล้ว การจัดให้มีองค์คณะต่อการพิพากษาคดีให้ครบถ้วนในการพิจารณาคดีจริง ๆ มิใช่เพียงแต่ในนามเมื่อมีคำพิพากษาออกมา ย่อมจะเป็นส่วนหนึ่งในการเรียกความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนได้อีกทางหนึ่ง แม้ว่าจะมีผู้เสนอแนะให้นำระบบลูกขุนหรือระบบ “ไต่สวน” ชนิดเต็มรูปแบบมาใช้ แต่ปัญหาอุปสรรคสำคัญยังอยู่ที่คุณภาพของประชากรและข้อจำกัดเกี่ยวกับระบบกฎหมายที่ยังมีการตีความตามตัวอักษรอย่างเคร่งครัดตามวิธีการของประมวลกฎหมายอันแตกต่างจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีที่ในแง่ของความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง หรือปรับตัวนั้น (dynamic) มีสูงและทำได้ง่ายกว่า ทั้งนี้การที่ผู้พิพากษาทำหน้าที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการตัดสินวินิจฉัย แม้จะมีอยู่สามศาลตั้งแต่นั้นจนถึงศาลฎีกาแต่ข้อจำกัดในการอุทธรณ์นั้นไม่อนุญาตให้มีการอุทธรณ์ในปัญหา “ข้อเท็จจริง” ได้ย่อมเป็นปัญหาส่วนหนึ่งที่บางครั้งหากศาลชั้นต้นมีการพิจารณาที่ไม่รอบคอบต่อประเด็นสิทธิเสรีภาพ จะมีผลกระทบต่อความได้เปรียบเสียเปรียบในการ

โต้แย้งหรือต่อสู้ในประเด็นปัญหาดังกล่าว หากไม่สามารถทำให้เกิดความชัดเจนได้ว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายหรือเป็นเพียงปัญหาข้อเท็จจริง

2. ศาลปกครอง ในแง่ที่มีของตุลาการศาลปกครองที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความรู้ทั้งด้านนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ได้มีโอกาสรับการคัดเลือกเป็นตุลาการได้มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดเนื่องจากปัญหาข้อกฎหมายในหลายคดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ ทำให้เกิดข้อสังเกตและมีคำถามถึง “มาตรฐาน” ในการตัดสินคดีของตุลาการที่มาจากสายกฎหมายและทางสายการปกครอง ซึ่งแม้แต่ในการตัดสินวินิจฉัยปัญหาทางสังคมทั่วไปยังคงมีการพูดกันถึง “หลักกฎหมายและหลักปกครอง” ประหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกลมกลืนรวมกันได้อย่างแนบสนิท ทั้งนี้ “ระบบไต่สวน” ที่ศาลปกครองดำเนินการอยู่นั้นมองว่าได้เอื้อประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเหมาะสมแล้ว เพียงต้องการให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือคนกลางต่อการพิจารณาบรรดคดี หรือแม้แต่การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวหรือคุ้มครองฉุกเฉินด้วย เพื่อความรอบคอบและเป็นการฟังความอย่างรอบด้าน

3. ศาลทหาร สิ่งที่จะเพิ่มความน่าเชื่อถือและสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน คือ กระบวนการคุ้มครองผู้ต้องหาที่เป็นข้าราชการทหาร จะต้องมีการทบทวนและสมควรที่จะลดทอนอำนาจหรือเอกสิทธิ์หลายอย่างตั้งแต่ อำนาจในการควบคุมตัว หรือแม้แต่การอ้างเรื่องของการจับกุมในขณะสวมเครื่องแบบกระทั่งเคยกลายเป็นปัญหา “น้ำผึ้งหยดเดียว” ระหว่างข้าราชการทหารและตำรวจผู้ทำหน้าที่รักษากฎหมาย นอกจากนั้นศาลทหารควรให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่สังคมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งความไม่เข้าใจหรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนประการใดก็ตาม มีความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้หรือการไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง

ท่านที่ 3

- ในกระบวนการยุติธรรมไทยระดับต่าง ๆ ทั้งองค์กรของรัฐ คู่ความ ทนายความ ยังไม่สามารถเห็นประเด็นเรื่อง สิทธิและเสรีภาพที่แท้จริง เพราะระบบรัฐธรรมนูญยังไม่หยั่งราก โดยเฉพาะในวิชานิติศาสตร์ของประเทศไทย เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เข้าใจ ทนายความตั้งประเด็นไม่ถูกพิจารณาข้อขัดแย้งไม่ออก มองไม่เห็นประเด็นในเรื่องการเมืองและการบริหารจัดการอยู่กับตัวบทของกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และในประเด็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพจะมีความเข้าใจกฎหมายในมิติเดียว คือบทบัญญัติเป็นอย่างไร ซึ่งกฎหมายเรื่องการรับรองสิทธิและเสรีภาพ ถือว่าไม่เป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ เนื่องจากไม่มีกระบวนการบังคับที่ครบวงจร การมองกฎหมายนอกจากมิติของตัวบทแล้ว ยังต้องมองถึงมิติของสังคมด้วย

- ทศนคติของนักกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากหลัก Positivism อำนาจนิยม สำนักกฎหมายบ้านเมือง สำนักปฏิฐานนิยม ผู้มีอำนาจในปัจจุบันได้รับการอบรมด้านกฎหมายแบบเก่า

ติดอยู่กับตัวบท มองกฎหมายแบบแยกส่วนกับสังคมจึงต้องตีความให้หลุดพ้นจากตัวบทโดยให้มองกฎหมายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม การบริหารและการเมืองรัฐธรรมนูญปี 2540 จึงเหมือนเป็นการวางร่างใหม่ให้เดิน บุคลากรที่มีความคิดแบบดั้งเดิมก็เดินแต่ร่างเก่าไม่สามารถเดินบนร่างใหม่ได้ จึงต้องอาศัยเวลาในการสร้างความคิด สร้างวัฒนธรรม

- การทำหน้าที่ของตุลาการไม่ควรที่จะไปทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร
- เห็นว่าองค์กรศาลทั้งสาม คือ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ควรบัญญัติพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีที่มีการโต้แย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่นำมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญให้มีความชัดเจน และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างจริงจัง
- ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมควรแยกให้ชัดเจน เนื่องจากยังปะปนกันอยู่ในคดีทางแพ่งและอาญา
- ศาลทหาร ควรจะต้องมีระบบประกันความเป็นอิสระของตุลาการ ซึ่งต้องแยกจากสายบังคับบัญชาให้ชัดเจน
- ต้องแยกองค์กฤษฎีกากับศาลให้ชัดเจน ต้องให้ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพในทุกระดับ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ต้องมีนิติปรัชญาในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ต้องตระหนักถึงการดูแลสังคม

ส่วนที่ 6 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ 6 ก. ประเด็นหน้าที่ขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 264 กรณีสืบเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 อำนาจหน้าที่ขององค์กรศาลถือเป็นความจำเป็น เพราะเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยมอบอำนาจส่วนนี้กับศาล ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพทางกฎหมาย (รวมถึงองค์กรอื่น เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ด้วย) และตัดสิทธิของประชาชนที่จะร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงออกไป ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้มีคดีขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การที่ศาลจะเห็นเองและส่งเรื่องให้ศาลวินิจฉัยต้องเป็นกรณีที่ศาลจะใช้บทบัญญัติบังคับแก่คดี ฉะนั้นอำนาจหน้าที่ของศาลในส่วนนี้จึงมีความจำเป็นและเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้พวกราชเอสิทธินี้ของประชาชนไปเสียแล้ว กรณีตามบทบัญญัติมาตรา 35 แห่งรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) ปี 2549 บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยกรณีมีปัญหาว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีข้อสังเกตว่าแม้

ประชาชนสามารถร้องโดยตรงแล้ว คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้รับคำร้องไว้พิจารณา วินิจฉัย การให้อำนาจศาลเห็นเองและส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นช่องทางที่เหมาะสมและ เชื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกทางหนึ่ง ฉะนั้นแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับถาวร ปี... ที่จะเกิดขึ้นจะบัญญัติให้สิทธิต่อประชาชนร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง อำนาจหน้าที่ ของศาลในส่วนนี้แม้จะลดระดับของความสำคัญและจำเป็นลงไปบ้าง แต่ก็นับว่าเป็นช่องทางให้ ศาลประสิทธิประสาทความยุติธรรมแก่คู่กรณีที่อาจขาดความรู้ ความเข้าใจในการโต้แย้งว่า กฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีอาจขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกขั้น พื้นฐานก่อนที่จะส่งไปวินิจฉัยในสาระหรือข้อเท็จจริงแห่งคดีนั้น ๆ ต่อไป

ท่านที่ 2 จำแนกแต่ละศาลดังนี้ ด้านศาลยุติธรรม บทบาทของศาลยุติธรรมมีองค์คณะ มีความเป็นอิสระชัดเจน ตลอดจนคุณสมบัติของผู้พิพากษา เป็นที่ยอมรับของสังคมและยังมี บทกฎหมายที่รับรองอำนาจชัดเจน สามารถอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ทั่วประเทศศาล ปกครองที่มาของตุลาการศาลปกครองในระบบสองคัดเลือกรู้สึกว่าเป็นที่กลางแกลงใจของ บุคคลทั่วไปยังไม่ชัดเจน แต่ลักษณะของคดีปกครองรัฐยอมอยู่ในฐานะเหนือกว่าในด้านพยาน หลักฐาน แต่วิธีพิจารณาและองค์คณะของศาลปกครองสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนได้ ด้านศาลทหารคดีส่วนใหญ่เป็นคดีอาญา กรณีไม่มีบทบัญญัติไว้ในธรรมนูญศาล ทหารให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้ แต่ทั้งนี้ก็อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเช่นกัน ศาลทหารมีความเป็นอิสระเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม และศาลปกครอง มีองค์คณะชัดเจน สำหรับคุณสมบัติของตุลาการพระธรรมนูญต้องมีศัพพันโทขึ้นไป รับราชการในกรมพระธรรมนูญเกือบครบทุกตำแหน่ง เช่น นายทหารพระธรรมนูญ ทนายทหาร อัยการทหาร จึงทำให้ระบบค้นหาความจริง เพื่อมาลงโทษจำเลยในคดีอาญาจะคุ้มครองจำเลยที่ เป็นทหาร

ท่านที่ 3 เห็นว่า ควรจะให้คู่ความที่ประสงค์จะให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพฯ ยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาโดยตรงไม่ต้องมีขั้นตอนกระบวนการผ่านศาลยุติธรรมและ ศาลปกครองเนื่องจากเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่ความ และเป็นการป้องกันการ ประวิงเวลาจากคู่ความที่ต้องยื่นผ่านกระบวนการถึง 2 ขั้นตอน

ส่วนที่ 6 ข. ประเด็นวิธีพิจารณาความขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเชื้อต่อการ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 วิธีพิจารณาความของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ซึ่งเป็นทั้ง ระบบไต่สวนหรือกล่าวหา ซึ่งอาจมีหรือไม่มีกำหนดเงื่อนไข บังคับให้ศาลต้องตรวจสอบเนื้อหา

ของกฎหมายว่าชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก่อนที่จะส่งไปวินิจฉัยหรือใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีก็ตาม โดยปกติย่อมไม่อาจถือว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพราะศาล (ผู้พิพากษา/ตุลาการในคดี) ย่อมที่จะต้องให้ความยุติธรรมแก่คู่กรณีด้วยสำนึกในหน้าที่ดังที่ได้ปฏิญาณต่อองค์พระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตามหากมีบทบัญญัติบังคับในวิธีพิจารณาคดีของแต่ละศาล ก็จะเป็นการดีและชัดเจนว่าศาลต้องให้ความสำคัญ และมีความระมัดระวังในการตรวจสอบว่าบทบัญญัติที่ตนจะใช้บังคับแก่คดีชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ มิใช่ต้องรอให้คู่กรณี (ซึ่งอาจไม่ทราบถึงสิทธิที่ตนเองพึงมี) เป็นผู้โต้แย้งเสียก่อน ทั้งนี้ในปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ายังไม่มีบทบังคับเช่นนั้น

ท่านที่ 2 แม้ศาลทหารจะนำเอาวิธีพิจารณาความอาญามาใช้เป็นส่วนมาก โดยเป็นระบบกล่าวหา เช่นเดียวกับศาลยุติธรรม แต่ศาลทหารก็มีระบบตุลาการร่วมเหมือนผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน ศาลคดีเด็กและเยาวชน ดังนั้นการค้นหาความจริงจึงมีทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนผสมกัน จึงสามารถอำนวยความสะดวกได้ตามสมควร

ท่านที่ 3 เห็นว่า วิธีพิจารณาความของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง ควรกำหนดหรือร่างพระราชบัญญัติ ในกระบวนการวิธีการในกรณีที่มีการกล่าวอ้างของคุณหรือศาลเห็นเองให้ชัดเจนขึ้น เพราะในกรอบของรัฐธรรมนูญเป็นหลักการกว้าง ๆ ซึ่งยังขาดแนวทางปฏิบัติอยู่

ส่วนที่ 6 ค. ประเด็นบทบาทขององค์กรศาลมีความเหมาะสมหรือเอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กรณีศาลเห็นเอง หรือไม่ อย่างไร

ท่านที่ 1 ศาลยุติธรรมมีบทบาทอยู่บ้างดังปรากฏในข้อมูลของการศึกษาในครั้งนี้อยู่ 4 เรื่องที่ศาลเห็นเองและส่งเรื่องตามทางการให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยว่าไม่ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แม้กระนั้นศาลยุติธรรมซึ่งประกอบด้วย ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาทั่วประเทศ ซึ่งได้แสดงบทบาทในส่วนนี้ถือว่าไม่มากหากเปรียบเทียบกับจำนวนเรื่องที่ประชาชนร้องผ่านองค์กรต่าง ๆ เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา และที่อ้างโต้แย้งผ่านศาลเอง ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากรณีที่ศาลส่งเรื่องมาและศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ชัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญทั้งหมด แสดงให้เห็นเบื้องต้นว่าศาลยุติธรรมใช้ดุลพินิจก่อนมาทางที่เอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองสิทธิ และเห็นว่าหากจะศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังแล้ว ควรที่ต้องสำรวจกันทั่วประเทศว่ามีกี่คดี มีกฎหมายฉบับใดบ้างที่สื่อว่าขัดกับรัฐธรรมนูญและศาลสั่งหรือไม่สั่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็เรื่อง

ศาลปกครอง ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าศาลปกครองยังมีได้แสดงบทบาทในส่วนนี้ซึ่งปัจจัยส่วนหนึ่งเนื่องจากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้มีน้อยกว่าศาลยุติธรรมประกอบกับในทาง

ปฏิบัติพบว่า เรื่องที่คู่กรณีในศาลปกครองโต้แย้งและส่งมาให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยส่วนมากคือ ขอให้วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นเรื่องเขตอำนาจศาล และระยะเวลาในการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง มิใช่การอ้างว่ากฎหมายปกครองที่ใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ศาลทหาร นับว่ายังไม่ปรากฏว่ามีบทบาทในส่วนนี้และแม้กรณีที่มีการอ้างโดยคู่กรณี ขอให้ส่งเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญก็ปรากฏน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะศาลทหารเป็นศาลพิเศษที่บังคับใช้แต่เฉพาะคดีอาญาทหารก็ได้

ท่านที่ 2 เห็นว่าบทบาทของศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ส่วนศาลปกครองมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐทำการละเมิดตามสมควร สำหรับบทบาทของศาลทหารเฉพาะแต่ในคดีอาญาที่ถือได้ว่าศาลทหารเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าโทษหรือจำเลย เช่น กรณีคดีของเสธแดง

ท่านที่ 3 เห็นว่าบทบาทขององค์กรศาลยุติธรรมยังเป็นลักษณะที่ขาดมาตรฐานและหลายคดีที่มาสู่ศาลส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการประวิงเวลาของผู้ความมากกว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สำหรับบทบาทของศาลปกครองมีลักษณะที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ร้องเรียนเนื่องจากไม่ค่อยจะมีกรณีเรื่องของการประวิงเวลาเนื่องจากมีกระบวนการพิจารณาคดีที่แตกต่างจากศาลยุติธรรม